

75 LET GASILSKE BRIGADE LJUBLJANA

75 years of the Ljubljana Fire Brigade

Tomaž Kučič* UDK 614.84 (497.4 Ljubljana)

Povzetek

Z razvojem in širitvijo mesta so tudi v Ljubljani v 20. letih tega stoletja ustanovili poklicno gasilsko enoto. Letos proslavlja Gasilska brigada Ljubljana 75-letnico delovanja. V enoti je 121 zaposlenih v gasilski in drugih službah, ki skrbijo za redno in uspešno izvajanje nalog. Gasilci delajo v štirih izmenah, in sicer po urniku 12 - 24 - 12 - 48. Za obsežen vojni park je značilna visoka povprečna starost, kar zaradi pogostih okvar povzroča težave pri zagotavljanju operativne sposobnosti enote in zelo bremenjen njen proračun. Sedanja postaja gasilske brigade je skoraj v samem središču mestne občine. V preteklosti so že bili izdelani načrti razvoja enote, ki so predvidevali gradnjo treh novih gasilskih postaj, vendar se to zaradi finančnih razlogov ni zgodilo. Tak razvoj je predviden tudi v elaboratu organizacije gasilstva v Ljubljani, v katerem so usmeritve za razvoj gasilstva do leta 2005. Danes je predvsem pomembno, da se celovito uredi organizacija sedanje gasilske službe v Ljubljani, z osnovno postajo vred, v kateri domuje Gasilska brigada Ljubljana. Ti nalogi pa sta že vključeni v razvojne načrte Gasilske brigade.

Abstract

The Ljubljana Fire Brigade was established in 1922 as the first professional firefighting service in Slovenia. The duties of the Ljubljana Fire Brigade are assigned to operating units according to an operating plan entitled "Rules of Fire Service". On the basis of this plan, all the Brigade's activities are organized into line and supporting functions. Line

functions are responsible for all activities related to fire suppression operations. Supporting functions carry out all other activities, including fire prevention, maintenance, financial management, training, community relations and personnel management. The Ljubljana Fire Brigade has 104 firefighters in four platoons. Each platoon has the same schedule of duty: 12 h on duty - 24 h off duty - 12 h on duty - 48 h off duty. Supporting functions are performed by employees (17 members) working 40 hours a week.

The Ljubljana Fire Brigade operates from a single station. There were plans in the past to organize three additional fire stations, but this was not realised. Future efforts will be focused on the development and maintaining of the main fire station and the acquisition of advanced equipment. An example of such upgrading is the pumper, which carries hose, nozzles, an on-board water tank and a pump and is a basic mobile unit in position 2. Our goal in future is to ensure more efficient interventions with fewer but more capable vehicles.

Another goal is to establish good cooperation and links with other rescue organizations in order to improve operating procedures in various situations - from the simplest to the most complex. In future, the Ljubljana Fire Brigade should also intensify its activities in fire prevention and fire safety education.

The future progress of the Ljubljana Fire Brigade mainly depends on the decisions to be adopted on local levels. These should be based on comprehensive analyses of all pertinent factors.

Letos mineva 75 let od ustanovitve prve poklicne gasilske enote pri nas - Gasilske brigade Ljubljana. Neposredni povod za organiziranje poklicnega gasilstva v Ljubljani je bil požar v trgovini barv in lakov Zankl (danes trgovina Ura na Prešernovem trgu) leta 1922. Izkazalo se je, da kljub dobro organiziranemu prostovoljnemu gasilstvu Ljubljana potrebuje poklicno gasilsko enoto. Poklicni gasilci so dobili prostore v Mestnem domu, in sicer telefonsko sobo, pisarno, skupno spalnico za moštvo, kuhinjo in polovico garaže prostovoljnega gasilskega društva Ljubljana mesto. Oprema je bila zelo skromna: brizgalna, nekaj cevi, najnujnejše orodje, lestve in oprema za deset mož, za prevoz bolnikov pa dva reševalna voza na konjsko vprego in dva para konj. Že naslednje leto pa je enota dobila predelano tovorno vozilo Fiat in novo gasilsko vozilo z brizgalno (slika 1). Od ustanovitve do leta 1946 so bili gasilci uslužbenci mestne občine, enota pa se je imenovala Gasilski urad in reševalna postaja. Leta 1947 so gasilci postali uslužbenci milice, enota se je preimenovala v gasilsko milico, reševalna postaja pa se je izločila in postala samostojna. Leta 1954 je gasilska enota postala poklicna gasilska četa in je nekaj časa delovala kot zavod, od leta 1972 pa se imenuje Gasilska brigada in je bila organ mestne skupščine; od leta 1991 deluje kot javni zavod mesta Ljubljana. V 75 letih se je Gasilska brigada enkrat selila na novo (sedanjo) lokacijo, to je bilo leta 1960. Na podlagi elaborata Ogroženost in varstvo pred požari, ki ga je leta 1980 izdelal Zavod za družbeni razvoj, je bil pripravljen ambiciozen srednjeročni načrt razvoja Gasilske brigade. V Ljubljani naj bi zgradili dve dodatni postaji Gasilske brigade ter povečali

število gasilcev na 45 v posamezni izmeni. Na te neuresničene načrte danes spominja le rezervacija zemljišča v k. o. Ljubljana Polje ter kar deset gasilskih vozil, ki so bila v ta namen kupljena na začetku prejšnjega desetletja.

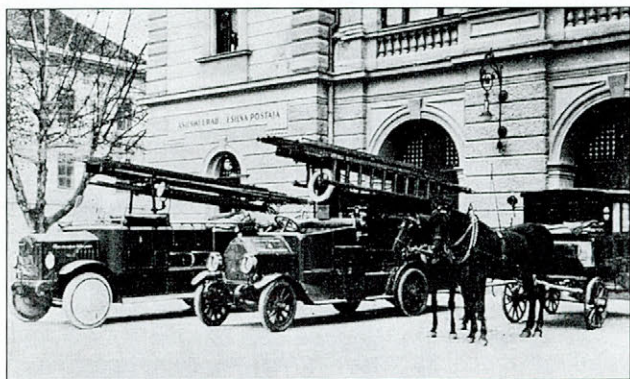
Značilnosti gasilske službe

Za gasilsko službo so značilne nekatere posebnosti in zahteve, ki so pri poklicnih gasilcih še bolj izrazite in so za uspešno izvajanje te dejavnosti nujne. To so:

- skupinski duh
- disciplina
- hitro reagiranje in odziv ob nesrečah
- raznovrstna (tehnična) znanja
- stalno usposabljanje in urjenje.

Delo v poklicni gasilski enoti težko primerjamo z drugimi zaposlitvami. Pri delu se uporablja draga zaščitna in reševalna oprema, vendar je to služba, ki je ne glede na to zelo in predvsem odvisna od ljudi. Zato ni nenavadno, da so bili natančna organizacijska struktura in izdelan sistem določanja in opravljanja nalog v poklicnem gasilstvu povsem običajni že dosti prej kot v industriji in poslovnem svetu. Vsakodnevna določitev posadk intervencijskih vozil hkrati pomeni, da ima vsak posameznik točno določeno nalogo. Tako enota na intervenciji deluje skladno, brez nepotrebnega podvajanja aktivnosti. Na intervenciji, kjer se gasilec sooča s številnimi nevarnostmi, je tudi pomembno, da vsak posameznik jasno razume in pozna svojo nalogo.

* Gasilska brigada Ljubljana, Vojkova 19, Ljubljana

Slika 1. Vozni park ljubljanske poklicne enote leta 1923
Figure 1. Fire and rescue vehicles of the Ljubljana Firefighting Unit in 1923

Organiziranost

Organizacija in delovanje Gasilske brigade Ljubljana (v nadaljevanju GBL) sta natančneje določena s pravilnikom o notranji organizaciji in pravili službe. GBL sestavljajo organizacijske enote:

- **Operativna gasilsko reševalna služba** (v nadaljevanju gasilska služba): njene naloge so gašenje požarov, reševanje ljudi in premoženja ob naravnih in drugih nesrečah ter usposabljanje in vaje za izvajanje teh nalog. Gasilci se poleg tega vključujejo v izvajanje drugih dejavnosti enote, npr. vzdrževanje zaščitne in reševalne opreme in sredstev ter opravljanje storitev, ki jih GBL opravlja v okviru svoje dejavnosti.
- **Preventivna in razvojna služba** je nosilec izvajanja preventivne gasilske dejavnosti, odgovorna pa je tudi za spremljanje dosežkov in uvajanje novosti s področja gašenja in reševanja.
- **Vzdrževalna služba** je odgovorna za redno vzdrževanje in obnovo opreme in sredstev za gašenje požarov ter drugih

naprav in objektov GBL. Ob nabavi in prevzemu novih sredstev in opreme je pristojna za šolanje in urjenje gasilcev, da bodo ti opremo pravilno uporabljali.

- **Računovodska služba** opravlja vsa računovodska in knjigovodska dela.
- **Splošna služba** rešuje pravne, kadrovske, administrativne in druge splošne zadeve.

Ob večjih nesrečah se v izvajanje in vodenje intervencij poleg poveljnika GBL vključujejo tudi delavci preventivne in vzdrževalne službe.

Pravila službe natančno določajo način izvajanja gasilske službe v GBL, razporeditev delovnega časa, najmanjše število navzočih gasilcev, potek intervencije (alarmiranje, izvoz, vožnja, vodenje, uporaba zaščitne opreme, poročanje), usposabljanje, vaje ter druga pravila, povezana s hišnim redom in ravnanjem posameznika v GBL.

Gasilsko službo v GBL sestavljajo gasilci, razporejeni v štiri delovne izmene. Delo v izmenah poteka v delovnem ciklusu 12 ur (služba) - 24 ur (prosto) - 12 ur (služba) - 48 ur (prosto). Taktične enote v eni izmeni gasilske službe so skupina, oddelek (3 v izmeni) in vod. Posadka osnovnega gasilskega vozila, to je vozila 2 (slika 2), sestavlja en oddelek, skupino pa predstavljajo posadke vozil, npr. gasilske avtocisterne, zgibne ploščadi ali avtolestve.

Sedanja lokacija GBL je praktično v mestnem središču in večji del mestne občine Ljubljana je s te lokacije dosegljiv v manj kot desetih minutah. Njen vzhodni podeželski del (Janče, Prežganje) je od GBL že precej oddaljen in tudi zunaj še sprejemljivega dosega (največ 20 minut). Zato je toliko pomembnejše, da je tudi prostovoljno gasilstvo (npr. GD Prežganje) na tem območju ustrezno opremljeno in pravočasno aktivirano v primeru nesreč.

Kadri

GBL ima sistemiziranih 125 delovnih mest; konec junija 1997 pa je bilo v njej 121 zaposlenih. 104 so zaposleni v gasilski službi, 17 pa v drugih službah GBL. V gasilski službi so štir-

Slika 2. Osnovno gasilsko vozilo z opremo (vozilo 2)
Figure 2. Basic unit of apparatus (vehicle no. 2) in the Ljubljana Fire Brigade

je vodje izmen, štirje namestniki vodij izmen, osem vodij od delkov, 35 gasilcev voznikov in 53 gasilcev. V preteklih letih ni bilo dotoka novih kadrov, zato je povprečna starost zaposlenih sorazmerno visoka (40 let). Posledica tega je čedalje več zdravstvenih omejitev in celo nezmožnost za opravljanje operativnih del. To je tudi razlog za premestitev gasilcev, ki svojega dela zaradi zdravstvenih razlogov ne smejo več opravljati, v druge službe GBL. Tako so bili včasih vsi (4) delavci preventivne službe gasilci v gasilski službi GBL. Dva delavca sta bila zaradi ugotovljene invalidnosti tretje kategorije že pred leti razporejena iz operativne službe. Zaradi ugotovljene zdravstvene nezmožnosti pa sta bila leta 1996 razporejena v preventivno službo še dva gasilca.

Za gasilsko službo je značilno, da so gasilci ob nesrečah izpostavljeni številnim nevarnostim. V preteklem letu se je pri delu poškodovalo 19 delavcev, od tega kar osem pri gašenju večjega požara v objektu Plava laguna. Lani so bili zaradi zdravstvenih razlogov odsotni kar za 13 308 ur. Najmanjše število gasilcev v gasilski službi, tj. 20 ljudi, je zato še težje zagotavljati.

Slika 3. GBL opravlja tudi obsežna vzdrževalna dela pri svojih gasilskih vozilih

Figure 3. Maintenance works are very often performed by the employees of the Ljubljana Fire Brigade

Opremljenost

Opremljenost GBL obsega poleg zaščitne in reševalne opreme ter voznega parka tudi zgradbo z vso opremo. Za vse veljata dve značilnosti: obsežna opremljenost in hkrati visoka starost opreme. Povprečna starost gasilskih vozil je tako kar 15 let, poslopje pa je bilo zgrajeno pred skoraj štiri-mi desetletji. Okvar, težav pri zagotavljanju rezervnih delov in nujnih (ter dragih) vzdrževalnih del je zato veliko. Tako stanje negativno vpliva na operativno sposobnost enote in hkrati zelo bremeni njen proračun.

Ugotovitve glede opremljenosti pa ne veljajo za opremo za posredovanje ob nesrečah z nevarnimi snovmi. GBL je namreč že dalj časa uvrščena med gasilske enote, ki opravljajo naloge širšega pomena, torej naloge zaščite in reševanja ob nesrečah v cestnem prometu in nesrečah z nevarnimi snovmi. Opravljanje teh nalog se sofinancira s sredstvi proračuna republike Slovenije na podlagi pogodbe, ki je bila sklenjena med Ministrstvom za obrambo (Upravo RS za zaščito in reševanje) in GBL. Sredstva, ki jih GBL prejme na leto, so namenjena sofinanciranju dejavnosti (stalna pripravljenost in usposabljanje) ter za nabavo in vzdrževanje sredstev in opreme za izvajanje nalog zaščite in reševanja ob nesrečah v cestnem prometu in nesrečah z nevarnimi snovmi.

Opremljenost GBL za posredovanje ob tovrstnih nesrečah je zadovoljiva, saj v glavnem uporabljamo tako opremo kot v državah, s katerimi se na področju gasilstva radi primerjamo

(Nemčija, Avstrija in druge države EU). V prvi polovici tega leta smo prevzeli specialno gasilsko vozilo, ki je opremljeno z vso potrebno opremo za posredovanje ob nesrečah z nevarnimi snovmi (tip GW G2 po standardu DIN). Opremo vozila delimo v več sklopov:

- **oprema za detekcijo** (detektorji Pac Ex, Combiwarn, Multiwarn...), s katero se identificira nevarno snov, meri eksplozijsko mejo vnetljivih hlapov ipd.
- **oprema za preprečitev nadaljnega širjenja škodljivih snovi**, to je t. i. tesnilni program, ki obsega tesnilne trakove, čepe in blazine, s katerimi se tesni poškodovane cisterne, cevi, odtoke, jaške ipd.
- **oprema za prečrpavanje**, ki obsega različne cevne in druge črpalke (med gasilci so bolj znane po trgovskih imenih npr. ELRO, MAST, LUTZ), eksplozijsko varni oljni sesalec (VETTER), cevi in različne armature za prečrpavanje, sestavljive bazene
- **oprema za osebno zaščito** (zaščitne obleke, izolirni dihalni aparati...): gasilci morajo biti ustrezno opremljeni z zaščitno opremo, ki preprečuje vdor škodljivih snovi v organizem, hkrati pa omogoča učinkovito izvajanje reševalnih aktivnosti
- **sredstva za absorpcijo nevarnih snovi**: sem sodijo absorpcijska sredstva in praški za pobiranje tekočin, npr. olja, goriva in kisline s trdnih površin; polipropilenska čreva in pivnike se uporablja za pobiranje manjših količin naftnih derivatov in drugih snovi, ki plavajo na vodi; plavajoča zavesa pa se uporablja pri večjih razlitjih nevarnih snovi v vodo.

Financiranje

Sredstva za delovanje GBL zagotavljajo:

- proračun mestne občine Ljubljana
- požarni sklad
- proračun Republike Slovenije
- lastne dejavnosti.

Večji del sredstev zagotavlja enoti njen ustanovitelj, mestna občina Ljubljana. Kljub temu, da so ta precej višja od sredstev, navedenih v merilih za financiranje zagotovljene javne porabe občin, pa v glavnem zadoščajo le za pokritje osnovnih stroškov GBL. Ti predstavljajo več kot 80 odstotkov proračuna GBL, mednje pa štejemo sredstva za plače zaposlenih in osnovne materialne stroške.

Sredstva požarnega sklada predstavljajo manj kot pet odstotkov proračuna GBL in so namenjena predvsem za nakup in vzdrževanje opreme in sredstev za gašenje in reševanje. Pri tem velja poudariti, da so z vzdrževanjem stare tehnike precejšnji stroški. Tako je bilo za večja popravila gasilskih vozil v zadnjih petih letih na leto porabljenih povprečno kar 20 milijonov tolarjev. V znesek ni vključeno lastno delo pri popravilu in obnovi vozil ter tehnike.

Naslednji pomemben vir so sredstva za sofinanciranje izvajanja nalog zaščite in reševanja ob nesrečah z nevarnimi snovmi in nesrečah v cestnem prometu. Ta sredstva, ki so namenjena za sofinanciranje pripravljenosti, usposabljanje ter nakup in vzdrževanje opreme za izvajanje naštetih nalog, so v minulih letih predstavljala do deset odstotkov proračuna GBL.

Sredstva, pridobljena z lastno dejavnostjo, predstavljajo pet odstotkov proračuna GBL. Sem sodijo storitve z gasilno in reševalno opremo (40 odstotkov), servisiranje gasilnikov (25 odstotkov), najemina za priklon avtomatskega prenosa požarnega signala (20 odstotkov) in druge storitve (15 odstotkov). Opravljanje storitev z drago gasilno in reševalno opremo se je večkrat pokazalo kot nesmotno, saj so se pri tem že pojavile okvare, vzdrževalna dela zaradi njih pa so bila draga (npr. zgibna ploščad Snorkel). Med našimi

dejavnostmi se prav tako nista vrednotila vzdrževanje in obnova opreme GBL. Pri tem opravljamo tudi dela, za katera bi bilo sicer potrebno nameniti veliko sredstev (slika 3).

Usmeritve za razvoj GBL

Leta 1995 je bil pripravljen elaborat organizacije gasilstva v Ljubljani, v katerem so med drugim predlagane usmeritve za njegov razvoj v obdobju od leta 1995 do 2005. Kljub nekaterim pomanjkljivostim so v dokumentu osnovna izhodišča za odločanje o delovanju gasilske brigade v daljšem časovnem obdobju. Za vzpostavitev sodobne in učinkovite gasilske službe v Ljubljani bo treba:

- vzpostaviti enotno gasilsko službo (poklicno in prostovoljno gasilstvo) v Ljubljani in na tej podlagi pričeti načrtno opremljanje
- urediti sistem financiranja, pri čemer se mora natančno opredeliti delež lokalne skupnosti (ustanovitelj) in delež države (naloge širšega pomena)
- urediti operativno (poveljniško) mesto v GBL za potrebe gasilske službe ter za vse sile za zaščito, reševanje in pomoč mestne občine Ljubljana
- uvesti enoten sistem aktiviranja in alarmiranja
- urediti sedanje lokacijo GBL, ki naj bi bila tudi v prihodnje osnovna oz. osrednja postaja, predvidene pa so še tri izpostave
- postopno povečati število poklicnih gasilcev in hkrati izboljšati izobrazbeno strukturo; kadri, ki vodijo opera-

tivno delo (vodje izmen), naj bi imeli vsaj VI. stopnjo izobrazbe

- pričeti obnovo in zamenjavo gasilske opreme in vozil
- hkrati z nabavo novih vozil je treba zmanjšati sedanji (pre)obsežen vozni park
- nabaviti ustrezno strojno in programsko opremo, ki bo omogočala ustrezno informacijsko podporo ob intervencijah ter izmenjavo podatkov.

Sklep

Gasilska brigada Ljubljana je največja poklicna gasilska enota v Sloveniji. Kljub nakopičenim težavam je njena prednostna naloga, da s strokovnim delom, ki bo usmerjeno k zastavljenim ciljem, ob prehodu v novo tisočletje postane sodobna gasilska služba. V ta namen sedanje aktivnosti niso usmerjene le na enoto, temveč želimo doseči primerno organiziranost gasilske službe v mestni občini Ljubljana (skupaj s prostovoljnimi gasilskimi enotami) in sosednjih primestnih občinah, ki tudi v prihodnje računajo na sodelovanje GBL pri zagotavljanju varstva pred požari in drugimi nesrečami.

GBL bo v prihodnje tudi aktivno vplivala na ustvarjanje zavesti o virih nevarnosti in ogroženosti zaradi nesreč. Za to pa je potrebno zagotoviti dobro sodelovanje različnih reševalnih organizacij in služb na območju mestne občine Ljubljana ter na regijski in državni ravni.